

ՀՏԴ 796.01

DOI: 10.53068/25792997-2022.2.6-94

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԱՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ՝ ԸՍՏ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՐԱՅԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ

Դասախոս Է.Է. Ղանթարյան

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան
E.mail: evelina.ghantarchyan@sportedu.am

Առանցքային բառեր: ֆիզիկական դաստիարակություն, հայրենասիրական դաստիարակություն, ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչ, հարցում:

Հետազոտության արդիականություն: Արդի պայմաններում հասարակության մեջ տեղի են ունենում արմատական փոփոխություններ մեր կյանքի սոցիալտնտեսական, քաղաքական և հոգևոր ոլորտներում: Անկայուն տնտեսական և սոցիալական իրադրությունը բերում է հասարակության խիստ շերտավորման, մեծ միգրացիոն գործընթացների:

Հասարակության կտրուկ շերտավորումը, հաստատուն հոգևոր արժեքների արժեքազրկումը բացասական ազդեցություն թողեցին երկրի բնակչության սոցիալական և տարիքային խմբերի մեծամասնության հասարակական գիտակցության վրա, որի արդյունքում տեղի ունեցան հասարակական գիտակցության արժեքային կողմնորոշումների և աշխարհընկալման փոփոխումներ [6]:

Երիտասարդության մի մասի մոտ ձևավորված է անտարբեր վերաբերմունք

մարդկային արժանապատվության, քաղաքացիական պարտքի, անձնական պատասխանատվության հասկացությունների նկատմամբ, ինչն էլ իր հերթին բացասաբար ազդեց աճող սերնդի ֆիզիկական և հոգեկան առողջության վրա:

Առավել նկատելի է հասարակության կողմից ավանդական հայրենասիրական գիտակցության և «հայրենասիրություն», «ինտերնացիոնալիզմ», «քաղաքացիականություն», «պարտք», «բարոյականություն» հասկացությունների իրական նշանակությունների կորուստը [5]:

Հայրենասիրությունը բարոյական կատեգորիա է, որն անբաժան է անձի անհատական և քաղաքացիական որակներից [4]: Անհատական մակարդակում հայրենասիրությունը հանդես է գալիս որպես մարդու կարևորագույն կայուն բնութագրում, որն արտահայտվում է նրա աշխարհընկալման, բարոյական նպատակների, արժեքների և վարքագծի կանոնների մեջ [8]: Հայրենասիրությունը ներառում է կապվածության զգացում այն վայրերի հետ, ուր ծնվել ու մեծացել է մարդը, հարգալից վերաբերմունքը մայրենի

լեզվի հանդեպ, հայրենիքի շահերի հոգացողությունը, քաղաքացիական զգացմունքների դրսևորումը և հավատարմությունը հայրենիքին, հպարտությունը՝ սոցիալական և մշակութային նվաճումների համար, նրա ազատության և անկախության պաշտպանությունը, հարգալից վերաբերմունք պատմական անցյալին և նրա ավանդույթների ժառանգությունը, սեփական աշխատանքը, ուժերն ու ընդունակությունները հայրենիքի բարգավաճմանը նվիրելու ձգտումը[7]:

Հայրենասիրական դաստիարակության հիմնահարցը կարևորներից մեկն է փիլիսոփայական և մանկավարժական մտքի պատմության մեջ: Ինչպես նշում է Յու.Վ.Խարլամովան (2004), ծանոթությունը դաստիարակության տեսության և պրակտիկայի զարգացման ուղիների հետ հասարակական-տնտեսական տարբեր ֆորմացիաների (կազմավորումների, համակարգերի) պայմաններում, «տալիս է հնարավորություն՝ հետևելու հայրենասիրական դաստիարակության գաղափարների գենեզիսին՝ փիլիսոփայության, մանկավարժության պատմության մեջ, թույլ է տալիս քննադատորեն կիրառելու անցյալի փորձը ժամանակակից պայմաններում» [9]:

Աճող սերնդի մոտ հայրենասիրական գիտակցության ձևավորման անհրաժեշտությունը բխում է կրթության գործընթացի մոդերնիզացման էությունից [2]: Հենց այդ պատճառով ՀՀ «Կրթության

մասին» օրենքը (որտեղ, որպես պետական քաղաքականության սկզբունք, ամրագրված է քաղաքացիականության, աշխատասիրության դաստիարակությունը, հարգանքը մարդու ազատության և իրավունքի հանդեպ, սերը շրջակա բնությանը, հայրենիքը, ընտանիքը) և այլ չափորոշ-իրավական ակտեր (արձանագրություններ, վավերագրեր, փաստաթղթեր) պետք է կողմնորոշեն մանկավարժական հասարակությանը՝ դպրոցականների հայրենասիրական դաստիարակության գործում, ինչը ենթադրում է՝ բոլոր կրթական հաստատությունների կողմից ուժեղացնել ուշադրությունը՝ երեխաների մոտ ձևավորելու հպարտության զգացումը սեփական երկրի, պատմության, մշակույթի հանդեպ, այլ ազգերի, նրանց անցյալի և ներկայի նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքի[1]:

Դպրոցական նախազորակոչային երիտասարդության ռազմահայրենասիրական և ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացները սերտ փոխկապակցված են, քանի որ հայրենասիրության գաղափարներն անհրաժեշտ է պաշտպանել, իսկ դրա համար հարկավոր է ֆիզիկական պատրաստության բարձր մակարդակ[3,7]:

Հասկանալի է, որ հայրենասիրական դաստիարակության համակարգը չի կարող մնալ անփոփոխ: Դրա փոփոխությունը և զարգացումը պայմանավորված է

ինչպես հայրենասիրական դաստիարակության համակարգի առաջնահերթ խնդիրների նվաճումներով, որոնք կատարվում են հասարակության տնտեսական, քաղաքական, սոցիալական և այլ ոլորտներում, այդպես էլ՝ արդի աշխարհի նոր պայմաններով, ինչը պայմանավորում է հանրակրթական դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի կառավարման ճկունությունը:

Հետազոտության նպատակն է՝ ուսումնասիրել ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների կարծիքը՝ դասերի ընթացքում սովորողների անձի ձևավորման, հարենասիրական դաստիարակության խնդիրների լուծման վերաբերյալ:

Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը: Կիրառվել են հետազոտության հետևյալ մեթոդներ՝ գրական աղբյուրների ուսումնասիրում և վերլուծություն, սոցիոլոգիական հարցում, մաթեմատիկական վիճակագրություն:

Հետազոտության խնդիրների լուծման նպատակով անցկացվել է սոցիոլոգիական հարցում, որին մասնակցել էին հանրակրթական դպրոցում դասավանդող ֆիզիկական կուլտուրայի 53 ուսուցիչ: Հարցվողների 56.5%-ն արական սեռի ներկայացուցիչներ են, իսկ 43.5 %-ը՝ իգական: 41 ունեին բարձրագույն մասնագիտական կրթություն, մեկը՝ մ.գ.թ. աստիճան, 12-ը՝ թերի բարձրագույն: Հարցվածների միջին տարիքը կազմում էր 44

տարեկան, իսկ մանկավարժական ստաժը՝ միջինում 16 տարի:

Հետազոտության արդյունքների վերլուծություն: «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչ ծրագիրը բացարձակ հնարավորություններ է տալիս՝ ապահովելու ոչ միայն ֆիզիկական, այլև՝ գաղափարական դաստիարակություն, որի մի մասն է կազմում նաև հայրենասիրական դաստիարակությունը:

Մեր կողմից կարևոր էր բացահայտել, թե արդյո՞ք ուսուցիչները հատուկ ուշադրություն են դարձնում և շեշտադրված նպաստում են աշակերտների բնավորության գծերի ձևավորմանը ֆիզիկական կուլտուրայի դասի ընթացքում:

1-ին աղյուսակում ներկայացված են հարցման արդյունքները, որտեղից պարզ երևում է, որ ուսուցիչների մեծ մասն առաջադրում և փորձում է լուծել կարևոր դաստիարակչական խնդիրներ՝ կապված անձի ձևավորման հետ: Սակայն նկատվում է, որ ուսուցիչների 60,4-69,8%-ն են շեշտադրված նպաստում՝ աշակերտների մոտ ձևավորելու նպատակասլացություն, անշահախնդրություն, ինքնուրույնություն, զսպվածություն, խիզախություն, նվիրվածություն, հայրենասիրություն: Չի կարող գոհացնել մեզ, որ ուսուցիչների միայն 37,7%-ն են ուշադրություն դարձնում աշակերտների համառության և 47,2%-ը՝ նախաձեռնության դաստիարակության վրա, քանի որ այդ հատկությունները կարևոր նշանակություն ունեն՝ հետագա

կյանքում արդյունքներին հասնելու համար: Մտահոգիչ է նաև փաստը, որ ուսուցիչների միայն 71,7%-ն են նպաստում

բարոյականության, 75,5%-ը՝ ընկերասիրության, բարիության, աշխատասիրության, կամային հատկությունների դաստիարակմանը (Աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1

Ֆիզկուլտուրայի դասերին ուսուցիչների վերաբերմունքը աշակերտների բնավորության գծերի ձևավորմանը

Հատկություններ	Այո		Ոչ		Մասամբ	
	n	%	n	%	n	%
Ազնվություն	48	90,6	-	0	1	1,9
Արդարություն	41	77,4	1	1,9	3	5,7
Նախաձեռնություն	25	47,2	1	1,9	14	26,4
Պատասխանատվություն	42	79,3	3	5,7	4	7,6
Ինքնուրույնություն	33	62,3	4	7,6	9	16,9
Ընկերասիրություն	43	75,5	2	3,8	5	9,4
Հայրենասիրություն	37	69,8	2	3,8	7	13,2
Համառություն	20	37,7	7	13,2	14	26,4
Խիզախություն	35	66,0	2	3,8	7	13,2
Բարիություն	40	75,5	1	1,9	5	9,4
Անշահախնդրություն	32	60,4	1	1,9	9	16,9
Կամքի ուժ	40	75,5	3	5,7	0	0
Բարոյականություն	38	71,7	1	1,9	6	11,4
Նպատակասլացություն	32	60,4	4	7,6	5	9,4
Նվիրվածություն	34	64,2	2	3,8	6	11,4
Կազմակերպվածություն	39	73,6	1	1,9	5	9,4
Զսպվածություն	34	64,2	1	1,9	16	30,2
Կարգապահություն	46	86,8	1	1,9	3	5,7
Աշխատասիրություն	40	75,5	1	1,9	3	5,7

Տեսական նյութերի, եղած հնարավորությունների առկայությունն ակնհայտ է, սակայն՝ ինչպե՞ս են ուսուցիչները

դրանք կիրառում գործնականում, ինչպե՞ս են կարողանում ձևավորել վերը նշված հատկանիշները, ևս պարզել էր պետք:

Հարցմամբ բացահայտվեց, որ հիմնականում այդ նպատակով ուսուցիչներն անցկացնում են դաստիարակչական տարբեր թեմաներով զրույցներ (36%), աշակերտների վարքագծի հնքնագնահատում, փոխգնահատում և քննարկում՝ 29,5%: Ցավոք, պետք է փաստել, որ ուսուցիչների ընդամենը 8%-ն է աշակերտներին առաջարկում գրականության ընթերցում, 10%-ը՝ ռեֆերատների պատրաստում:

Անդրադառնալով գաղափարական դաստիարակության կարևորագույն հատկանիշներից մեկին՝ հայրենասիրությանը՝ նշենք, որ սովորողների մոտ դրա ձևավորման և զարգացման համար կազմակերպվում են տարբեր միջոցառումներ:

Հարցման արդյունքում հնարավոր եղավ պարզել դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությամբ

յան բովանդակությունը:

Այդպես՝ ուսուցիչների 36.5%-ը կազմակերպում են այցեր տարբեր պատմական վայրեր, որտեղ իրականացվել են կարևոր իրադարձություններ (Սարդարապատ, Մուսա-Լեռ և այլն), 26.5%-ը՝ այցելություն պատմական թանգարաններ, ընդամենը 13%-ն են կազմակերպում հանդիպումներ Հայրենական մեծ և Արցախյան պատերազմների մասնակիցների հետ, 11.5 %-ը՝ մրցումներ անվանի մարզիկի կամ հերոսի հիշատակին, միայն հարցվողների 10%-ն է կազմակերպում զրույց հայրենասիրական թեմաներով և այլն: Ստացված արդյունքների հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ այսօր դպրոցում սակավ են միջոցառումները՝ ուղղված ռազմահայրենասիրության դաստիարակությանը (Աղյուսակ 2):

Աղյուսակ 2

Հայրենասիրական դաստիարակության բովանդակությունը դպրոցում

Միջոցառումների բնութագրում	%
Այցելություն պատմական թանգարան	26.5
Այցելություն պատմական վայրեր, որտեղ իրականացվել են կարևոր իրադրություններ (Սարդարապատ, Մուսա-Լեռ և այլն)	36.5
Հանդիպում Հայրենական մեծ և Արցախյան պատերազմների մասնակիցների հետ	13
Տուրիստական արշավ	10.5
Մրցումներ՝ անվանի մարզիկի կամ հերոսի հիշատակին	11.5
Զրույց՝ հայրենասիրական թեմատիկայով	10

Այն հարցին, թե քննարկում եք արդյոք աշակերտների հետ հայ մարզիկների միջազգային մրցումների մասնակցությունը և ձևավորում եք հաղթանակի ժամանակ հպարտության զգացում՝ հարցվածների 71.5%-ը կարևորում են ու անդրադառնում մրցումների արդյունքներին և ձեռք բերված հաջողություններին: Սա չափազանց կարևոր է՝ ազգային գիտակցության և գաղափարական կրթության ձևավորման առումով: Սակայն, որքան էլ բարձր է հաղթանակած մարզիկների մասին զրույցների և քննարկումների անցկացման հաճախականության տոկոսը, այդուհանդերձ, անվանի մարզիկների հետ հանդիպումները, ցավոք, սակավ են. հարցվածների ընդամենը 35%-ն է դրանք կազմակերպում: Այդօրինակ հանդիպումները կարող են մեծ դեր և նշանակություն ունենալ՝ սովորողների գիտակցության վրա՝ մոտիվացնելով նրանց առ հաղթանակ:

Արցախյան հերոսամարտի մասին պատումներն ու ՀՖԿՍՊԻ-ի ուսանողների մասնակցության մասին տեղեկատվությունը ևս չափազանց ոգևորիչ կարող է լինել: Մանավանդ՝ Արցախյան հերոսամարտի 44-օրյա իրադարձություններն այնքան էլ վաղեմություն չունեն և կարող են առավել հուզել դպրոցականներին ու ոգևորել նրանց, տոգորել լինել հայրենասեր և նվիրված:

Առավել կարևոր ենք համարում նաև գաղափարը, որ Հայրենիքի նվիրյալ և հայրենասեր լինելը ոչ միայն մարտական դաշտում է արտահայտվում: Հայրենասեր է ցանկացած ոլորտի մասնագետը, որ պատշաճ և պատասխանատու է կատարում սեփական աշխատանքը՝ ի բարություն երկրի, հանուն Հայաստանի:

Այդպիսով՝ հարցման արդյունքների վերլուծությունը թույլ տվեց պատկերացում ստեղծել՝ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության աշխատանքների իրականացման վերաբերյալ: Բացահայտվեց, որ այսօր դպրոցը դեռ շատ անելիքներ ունի՝ ապահովելու անձի ազգային գիտակցության զարգացումը, դպրոցականների հայրենասիրության ոգու դաստիարակումը:

Եզրակացություն: Գրական արվեստի վերլուծությունը հաստատեց ֆիզիկական կուլտուրայի դերն ու նշանակությունը՝ դպրոցականների հայրենասիրական դաստիարակության հարցում: Ներկա շրջանում, սոցիալտնտեսական նոր պայմաններում դրա իրականացումը ստանում է նոր իմաստավորում և բովանդակություն: Հարցման արդյունքների վերլուծությունը թույլ տվեց պատկերացում ստեղծել՝ դպրոցում դաստիարակչական աշխատանքների իրականացման մեխանիզմների վերաբերյալ: Բացահայտվեց, որ ներկա ժամանակաշրջանում հանրակրթական դպրոցը նպատա-

կառուղված, համակողմանի գործունեություն պետք է ծավալի՝ նպաստելու սովորողների բնավորության գծերի ձևավորմանը, անձի ներդաշնակ զարգացմանը, հայրենասիրության դաստիարակմանը:

📖 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հայաստանի Հանրապետության «Կրթության մասին» օրենք:
2. Գևորգյան Ս., Ազգային կրթության դերն ու նշանակությունը սովորողների հայեցի դաստիարակության գործընթացում, Երևան, «Ջանգալ-97», 2002, 176 էջ:
3. Арутюнян Т.Г., Взаимосвязь военно-патриотического и физического воспитания школьников допризывного возраста: Автореф. дисс. ... к.п.н. Красноярск, 2006, 22с.
4. Агапова И., Давыдова М., Патриотическое воспитание в школе. – М., Айрис-пресс, 2002 – 224 с.
5. Волов В.Т., Воспитание и теоретико-методологическое осмысление проблемы национальной идеи // Педагогика. 2019. N4.С. 49-55.
6. Ильинский И.М., Воспитание новых поколений: назревшие проблемы // Знание. Понимание. Умение. 2016. N2. С.5-11.
7. Паутов В.Г., Патриотическое воспитание подростков в процессе физкультурно-спортивной деятельности: Автореф. дисс. ... к.п.н., Челябинск, 2010, 22с.
8. Солдатенков А.Д., Ориентация школьников на духовно значимые ценности.- М.- 1994.- 213с.
9. Харламова Ю.В., Идеи патриотического воспитания в истории педагогической мысли (до начала XX века) //Образование в современной школе, 2004. - №4. – с. 52-62.

**PATRIOTIC EDUCATION IN THE SECONDARY SCHOOL
ACCORDING TO PHYSICAL EDUCATION TEACHER**

Lecturer E.E.Ghantarchyan

Armenian State Institute of Physical
Culture and Sport, Yerevan, Armenia

SUMMARY

Keywords: physical education, patriotic education, physical education teacher, survey.

The research relevance. Patriotic education, as a consistent part of the general educational process, is considered to be a consecutive, purposeful activity for those involved in shaping high patriotic consciousness, feelings of loyalty to the homeland, full commitment to constitutional, civic duty for the defense of homeland.

The aim of the research is to investigate physical education teachers' opinion on how to shape scholars' personality during the classes and figure out solutions to issues concerning patriotic education.

The research methods and organization comprise study and analysis of literary sources, sociological survey and mathematical statistics. The survey involved 53 physical education teachers from Yerevan city.

The analysis of research results apparently indicated that the curriculum of physical education provides absolute opportunities not only for physical but also for ideological education, of which patriotic education is a part.

The survey findings allowed us to get an insight of the implementation of military-patriotic education among schoolchildren across the whole process of physical education.

Conclusion. The analysis of survey results made it possible to identify mechanisms for implementation of educational activities in the school. It has been established that at the present stage, the secondary school should take purposeful, comprehensive measures to promote the character qualities of students, the harmonious development of personality and the education of patriotism.

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ВЗГЛЯД УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Преподаватель Э.Э.Кантарчян

Государственный институт физической культуры и спорта Армении, Ереван, Армения

РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: физическое воспитание, патриотическое воспитание, учитель физической культуры, опрос.

Актуальность исследования. Патриотическое воспитание, являясь составной частью общеобразовательного процесса школы, представляет собой последовательную, целеустремленную деятельность по воспитанию у учащихся высокого патриотического сознания, чувства верности Родине, готовности к выполнению конституционного, гражданского долга по защите Отечества.

Цель исследования - изучить мнение учителей физической культуры о формировании личности учащихся, решении задач патриотического воспитания на уроках физической культуры.

Методы исследования и организация. Были использованы следующие методы исследования: изучение и анализ литературных источников, социологический опрос, математическая статистика. В опросе приняли участие 53 учителя физической культуры г.Еревана.

Анализ результатов исследования. Программа по предмету «Физическая культура» предоставляет безусловные возможности для обеспечения не только физического, но и идеологического воспитания, частью которого является патриотическое воспитание.

Результаты анкетного опроса позволили получить представление об осуществлении военно-патриотического воспитания школьников в процессе физического воспитания.

Краткие выводы. Анализ результатов анкетирования позволил выявить механизмы реализации воспитательной деятельности в школе. Установлено, что на современном этапе общеобразовательная школа должна проводить целенаправленную, всестороннюю работу, способствующую формированию черт характера учащихся, гармоничному развитию личности, воспитанию патриотизма.

Հոդվածն ընդունվել է 09.01.2022-ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 10.01.2022-ին: